

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Együttal a Kolozsvárt létesített 1848—49. orsz. ereklje-múzeum, Abony városi, alsó-fejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, belső-szolnokmegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehérmegyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, maros-vásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márczius 15-iki állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Inczedy Sámuel nyúg. ezredes-elnök, Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök, Esterházy Miguel gr., Finály Henrik dr., Gáman Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br., Kövály László, Martin Lajos dr., Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN,

az ereklje-múzeum öre.

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B-Hunyadról:** Gyarmahy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné. **Beszterczéről:** Csernátoni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Budapestről:** Benedek Elek, Bethlen Miklós gr. id. Degré Alajos, Gelich Richárd, Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Horváth Boldizsár, Jakab Elek, Jókai Mór, Károlyi Gábor gr., Kreith Béla gr. Pulszky Ferencz, Reiner Zsigmond dr., Szász Róbert, Szinnyey József id., Tisza László, Tokaji László, Torma Károly, Csikszere-dából: Benedek István. **Deésről:** Kádár József. **Hidvégről:** Nagy Sándor. **K-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós, Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Gyalui Farkas dr., Hegyesi Vilmos, Hory Béla, Jékey Aladár, Kovács János, Kuzskó Istvánné, Lövei Klára, Magyary Mihály, Márky Sándor dr., Mayer János, Sebesi Samu, Szádeczky Lajos dr. Veress Endre. K., Weress Sándor. **Losoncziól:** Kovács Sándor. **Ingosról:** Dengi János dr., **Maros-Bogátról:** Tokaji Etélka. **M-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond. **Nagy-Sajórról:** Sebestyén József. **Nagyváradról:** Hegyesi Márton, **Nyiregyhá-záról:** Krúdy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyről:** Matolay Etele. **Sepsi-Szent-Görgyéről:** Várkonyi Endre. **Székely-Udvarhelyről:** Ugron Gábor, Vajda Emil dr. **Székesfehérvárról:** Éder József dr., **Alsó-Szövat:** Dézsi Mihály. **Tokajból:** Mezőssy László. **Tordáról:** Bor-bély György, Ferenczy Ferencz. **Vácziól:** Fornét Kornél. **Vizáknáról:** Szentkatolnai Bak Endre. Rajzólo munkatárs: Nagy Gyula tanár. Fényképészek: Dunky Ferencz, Dunky Kálmán.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hozzá a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széchenyi-tér 27. sz. Orsz. Tört. Ereklje-Múzeum helyiségében.

(Kolozsváriak előfizethetnek s hirdetések is adhatnak fel a kihordónál vagy pedig Böckel Károly főtéri s a Közművelődés-nyomda beltorda-útczai üzletében.)

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Ára negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első számtól megrendelhető. Diszes borítékba kötve az I. évf. ára 5 frt.

TARTALOM:

	Oldal
Vasvári elcsútnak helye Hegyesi Mártontól	149—152
Kép a Vasvári kirándulásból (Kép.)	149
Levelezés:	
Hogy menekedett meg Haller József gr. az akasztófától? (Egy kis visszaemlékezés. (Vége.) Egótól . . . . .)	152
A Vasvári-kör I. közgyűlése. (Képpel.) Szemléltető A „Vasvári-kör“ gyűlése. Kép a Vasvári kirándulásból. A Vasvári-kör I. évi közgyűlésének a képe. Adományok a Vasvári emlékalapra	152—154
Honvéd-egyletek köréből:	
A szept. 2. orsz. honvédközgyűlésre vonatkozó körlevél. A kolozsvári honvédegylet gyűlése. Nők adománya a szegény honvédeknek. Biharvármegye az öreg honvédekért. A budai-óbudai honvédegylet gyűlése A szolnok-dobokavármegyei honvédegylet tisztikárának névsora	154—156
Honvéd-segélyezés. Nedeczky István volt 1848—49-es m. k. honv. huszár-százados	156
Különfélék:	
A kolozsvári orsz. erekiye-muzeum gyűlése. A budavári honvédszobor kismintája Kossuthnál. A váci csata évfordulója. Honvédszobor H. M. Vásárhelyen. Az aradi utcai harcban elesett hősök sirja. Petőfi-emlék	156
Szerk. üzenetek. — XI. Társas-estély. — Élnék vagy meghaltak? — (A kolozsvári honvéd-egylet ismeretlen tagjai!) — A budai honvédszobor leleplezésén jelen voltak névsorából kimaradtak. — Köszönet Haragos Józsefnek, 1848—49. hírlapok hirdetése, jelen számunk borítékán.	

Szerk. üzenetek.

Csiba Gábor Hajdu-Nánás. Jön a közelebbi számban. Egy öreg volt szabadságharczi honvéd Szentes. A szerkesztőség előtt mindig álarcz nélkül kell megjelenni.

Kádár József, Keresztes Nándor Deés, Sándor Kármán Torda. Hálás köszönet a figyelemért s a szívből fakadt üdvözetekért.

H. Márton N.-Várad. Ha kedves a kollegaság Nektek, im teljesült minden fennakadás nélkül. Üdvözet.

XV. Társasestély. A „Herczegovina“ kertihelyiségében a jul. hó 15-én megtartott ereklye-muzeumi társas estélyen a szakadó eső daczára is szép számmal jelentek meg s azok kik a locs-pocs időt számba sem véve a Herczegovina nyári mulató helyiségig kizarándokoltak egy kedvesen eltöltött este emlékeit vitték haza magukkal. Jó hangulatba hozott minden egyes jelenlevőt a Kovács János unitárius tanárnak Kossuth amerikai utjáról szonoklatairól való megemlékezése, ismertetése. Érdekesen beszélt még a saját amerikai utjának egyes nevezetesebb episodjairól is, végül éltette a mindnyájunk által bálványozott legnagyobb élő magyart: Kossuth Lajos hazánkfíát. A társaság levett kalappal illetődött hangon éltette a nagy hontalant. Felolvasták az estély folyamán két urnó Bregárdt Jánosné, Bojáki Sándorné levelét, kik rendes látogatói az estélyeknek s kien a homorodi fürdőről üdvözölték a társaságot. A szépen sikerült Vasvári kirándulás került még szóba, az azzal kapcsolatos események részletesebb ismertetése élénkítette fel a társaságot. Ennek hatása alatt a legjobb hangulatban, 11 órakor vonultak szét a jelenlevők.

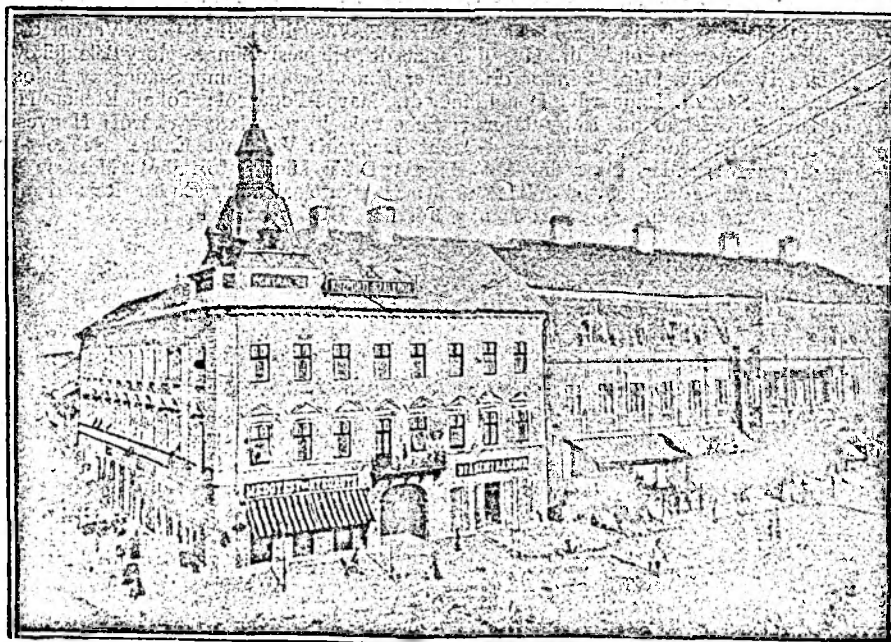
Élnék-e vagy meghaltak? (A kolozsvári honvédegylet ismeretlen tagjai). A kolozsvári honvédegylet ismeretlen tagjainak névsorát a fentebbi cím alatt lapunk folyó évi 12. és 13. számainak borítékán közlé

NAGY GÁBOR

Központi szállodája, étterme és kávéháza
KOLOZSVÁRT,

a Bánffy-palota mellett, a város központján, 36 utcára nyíló szoba a legmodernebb, egészen új berendezéssel, kilátással a főtérre, a goth székesegyházra és három főutcára.

Telephon összeköttetés. Társas- és magánkocsi-közlekedés minden vonathoz.

Mérsékelt szobák. Minden szobában árjegyzék. Tisztaság és pontos szolgáltatásra kiváló gond van fordítva. Kávéház, nyári- és téli étkező helyiségek. Nagy díszterem, mely bálok, társas étkezések, felolvasások és hangversenyek tartására alkalmas.

Utazóknak a legkényelmesebb lakás.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Hirdetések a kiadóhivatalban vétetnek fel.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-múzeum őre.

A lapszellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múz. őre címére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.

Előfizetési díjak:
1/4 évre 1 frt, 1/2 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Vasvári elestének helye.

A „Vasvári-kör“ kegyeletes kötelességet teljesített, midőn mult évi közgyűlésén Vasvári Pálnak, 49-iki szabadságharczunk ezen fennkelt szellemű egyik legendaszerű alakjának, ideiglenes síremlékét felállítá.

Az idei közgyűlés egyik főczélja volt az elesés helyének pontos megjelölése. Ez azonban nehéz feladatnak bizonyult s kétségtelenül az eltérő nézetek folytán nem is volt megállapítható. A terep ugyanis 44 év óta óriási változáson ment keresztül. A régi utakat felhagyták; azokat benőtte

jobbadán a fenyves, s a Béles torkolatánál létrejött óriási fűrésztelephez ma egy egészen új s részben jó karban levő út vezet Bánffy-Hunyadról; a fűrésztelep új mellékutakkal hálózta be az erdőséget. A hol 44 év előtt tisztás volt, most ottan részben új fenyves virul; s megfordítva, nem egy helyen, hol akkor fenyves volt, most a fűrésztelep működése folytán tisztás van. Ezért nehéz ma ottan a tájékozódás, s innen származnak az észlelt nézeteltérések.

Azt hiszem azonban, hogy ezen nehézségek daczára is lehetséges leend a szomorú emlékü gyászhelyet meghatározni, ha feltüntetjük mindazon adatokat, melyek a Vasvári-csapat mozdulataira vonatkozólag fennmaradtak. Ezen adatoknak felsorolása: célja a jelen cikkemnek. Fogyatékosak s részben ellenmondók is ugyan ezen adatok, de a történelemíró lelkiismeretes birói mérlegezése, azt vélem, képes leend azokból levonni az igazságot.

A dátumokra itten nem terjeszkedve ki, miután azt hiszem, hogy eddigi közleményeim után azok már teljesen tisztázott kérdést képeznek; itten csupán a csapatelhelyezésekkel és a hadmozdulatokkal foglalkozom. Az expeditióban résztvett csapatokat sem sorolom fel, miután azokat ezen lapok f. évi 8. számában közölt cikkemben már feltüntettem, itten mindössze is csak annyit jegyezvén meg azokra vonatkozólag, hogy Borsoss Józsefnek a Kiss Ferencz cikkében foglaltakkal szemben tett s minden egyéb adattal egybevágó nyilatkozata szerint a 123. honvédszászlóalj 4. százada nem vett részt az expeditióban.

Ezek előrebocsájtása után térjünk a dolog velejére, soroljuk fel egymásután a hadmozdulatokra vonatkozólag

fennmaradt adatokat s azt követőleg vonjuk le azokból a logikai következtetéseket.

Legrégibb adat a magyar források közt a *Korányi-féle „Honvédek naplójegyzetei“* című műben foglalt cikkből meríthető. Ebben azt olvassuk, hogy a Rákóczi-csapat *Meregyó, Incsel, Valkó, Monostor és Ujfalu* havasalji községekben volt elosztva, *innen vonult az fel* azon parancs folytán, hogy nyomuljon Mariselta, hol a gyalui erővel (a Szépszögi parancsnoksága alatti erős létszámú 123. honvédszászlóalj zömével) fog találkozni a havasra.

Több apró csete-paté után felértek a *mariseli síkterre*. Ott töltötték az éjt, a puha gyepre letelepülve. Másnap reggel, látva Buzgó, hogy nem érkezik meg Gyaluból Szépszögi őrnagy, miután *Mariselta* az éhség is megölte volna csapatait, visszaindult Bánffy-Hunyadra. *Utjuk ugyanaz volt, melyen feljöttek.* A legsűrűbb tölgyerdő kebelében, vízmosástól felszaggatott mély partu s oly szűk úton kelle haladniok, hogy ágyújuk alig tért el benne. Az utat, mely egy helyen csaknem járhatlan volt, borzasztó fatörzsök torlaszolták el s itt az út oly magas partok közé szorult, hogy abból kilátni lehetetlen volt. *Itt történt a katasztrófa.*

*Pivány Ignác*z, az 50. zászlóalj két századból álló tartalékának parancsnoka, kinek tudósítása a mariseli útközetre vonatkozólag a legfigyelemreméltóbb s ki közleménye hitelességéről becsületszavával állott jót, a következőket írja:

A Buzgó-féle hadoszlop már június közepe táján ki-

indult Bánffy-Hunyadról s a Szamos (helyesebben: Meleg-Szamos) közelében levő hegycsúcsokat, a *Kursulatot* és másokat tartotta megszállva s *innen indult* a vett parancsra, Mariselta felé. A Szamoson átgázolva, a Mariselta vezető, *legalább egy mérföld hosszú* sűrűen eltorlaszolt szoros úton haladt felfelé. Délután végre egy a hegycsúcsát képező, körül-belül *50 holdnyi tisztásra* értek, onnan *még egy órányira balra* húzódva, *egy szintén akkora* tisztáson szállottak bivakba. *Itt töltöttek két napot.* Harmadnap virradatkor Draveczyt a huszárokkal és utászokul használt oláhokkal előre küldték új út keresésére. *Ez 11 órakor* tért vissza, jelentve, hogy nincs járható út. Ekkor kezdődött meg a visszavonulás. A Pivány 2 százada maradt a szoros torko-

Kép a Vasvári-kirándulásból.

1893. jul. 9. felvétel.

Dunky fiv. képe.

latánál hátvédül 2 ágyúval, azon utasítással, hogy a takaródó hallatára ő is vonuljon vissza. A mint a csapatok zöme a mély útban eltűnt, Piványt megtámadták az oláhok, de ezeket az erélyes csatártűz és egy pár kartácslövés ismét az erdőbe űzte vissza. *Ez félbráig* ismétlődött s akkor hallatszott a takaródó. Visszaküldte elébb egyik ágyúját s *egy negyed óra mulva* a másikat s maga a 2. század is megkezdte csatárláncban a visszavonulást. De a legénység gyenge fegyverzete mindinkább gyengült, azonban ennek daczára a csatárlánc rendje *meglehetősen hosszú időn át* meg nem bomlott. Azonban a mőczok vérszemét kaptak s fejszékekkel és lándzsákkal megrohanták őket. A honvédek sora felbomlott, a mőczok közéjük keveredtek, a honvédek megrémülve, fegyvereiket eldobták s mind a mély útba szorultak. Így jutottak el a szoros útnak *mintegy középig* s itt fogta fel őket a Buzgó által eléjük küldött Rákóczi-csapat. De ezek is majdnem elenyésztek a mőczok tömkelegében, habár köztük volt bátorítólag Vasvári maga is. Így ért a vérengző gomoly a Szamosról *mintegy 1000 lépésnyire eső kis tisztásra*, itt volt egyik ágyú felállítva s annak eldördülésére a mőczok a fák mögé húzódtak. Még egy pár lövés után felmozdonyoztak s vonultak tovább, de a mőczok ismét köztük termettek. *Egy másik kis tisztásra* értek, mely *mintegy 300 lépésnyire volt a Szamosról*, ott a másik ágyút találták lövésre készen, de nem lehetett vele löni a gomolyba, mert a golyó barátot és ellent egyformán pusztított volna. Felmozdonyozták tehát az ágyút, de az a forduláznál feldűlt, a mozdonyoszög eltört s a fogat a mozdonysekretnnyel elvágtatott. Az elbagyott ágyú körül iszonyu, de rövid küzdelem következett. Itt esett el Vasvári, Bulyovszky és a többiek *Pivány szemé láttára*, ki maga is nehezen tudta kivágni magát, egy reámért hellebárd csapás kiparizolásával kardja is meggörbült. Török, 123. zászlóaljbeli hadnagy néhány emberrel megrohanta még a mőczokat, de már nem bírta őket keresztültörni, néhány legény elvesztésével kénytelen volt visszahúzódni. Az alatt a hadoszlop zöme a Szamoson át, ázolt s ott csatarendbe felállt, az oláhok is rövid és heves, de sikertelen tüzelés után az erdőbe néhány percz mulva eltűntek.

Gyarmathy Zsigmondnének „Az ifju hős” című s a „Nemzet” 1886. évi 75. reggeli számában közölt rajza szerint, ki, úgy látszik, leginkább az általa idézetten is megjelölt s az útközvetben résztvett Berkesi Sándor elbeszélését követi, Vasvári előbb Meregyón, Incselen, Ujfaluban s Magyar-Gyerő-Monostoron helyezte el századonként csapatát, maga előbb Meregyón Ungur János jóérlémű oláh lelkészénél, aztán M-Gy.-Monostoron Gyarmathy Zsigáné boldog emlékü atyjánál Hory Farkasnál telepedett le, Később az Erdélyi századát a *Bulesuk**), a Bulyovszkyéit pedig még beljebb a *Csonka* nevű havas részre tolta előre. *Innen indultak* el szerdán reggel a csapatok, találkozási helyül a Beles torka volt megjelölve. Vasvári ért oda elsőül, aztán Bulyovszky, Erdélyi s Buzgó századosok és Keserű főhadnagy. Buzgó parancsára indultak tovább, ő mellette lovagolt Vasvári fehér lovon, kalapján rezgő fehér tollal.

(Itt a tervbe vett történelmi kép hűsége érdekében megjegyzem, hogy a katasztrófánál már nem ült lovon Vasvári, hogy tisztjei fekete kalapjuk mellett veres toll volt, Bulyovszky s Erdélyi 60 éven felüliek voltak, Draveczky Lajos pedig óriás erejű, javakorabeli athleta s hogy a Rákóczi-csapat egyenruhája fekete kalap volt veres pántlikával, nyakba göngyölt szürke köpeny, szürke rokk s kék nadrág veres zsinórral, s a legénység vagy 15—18 éves gyermekekből, vagy 40—60 éves előhaladt koru emberekből állt.)

Mély szakadékon, szilánkos szirtmokon, omló földnyelveken hatoltak előre, kőlavínakon lépten-nyomon szilaj patakok rohantak alá s a dűlő félben levő fák rostos gyö-

*) Balcsok

Szerk.

kerében meg-megbotlott a lovak lába. Egy víz mosta meredély keskeny síkatorán, az egyedül járható helyen, elértek egy *fennsíkra*, a gyászos emlékü *Funtinelre*. Akkor még a tisztást sűrű fenyves szegélyezte, eltakarva a belátást az oláh tábor felé. Csendes volt minden, nyugodtan folytathatták fáradtságos útjokat. A Funtinelen át a *mariseli l'en* kellett volna találkozniok a gyalui csapattal. *A kijelölt helyen* azonban nem várta őket senki, *tábort ütöttek* tehát maguk s zeneszó mellett vidám kedvben töltötték az éjt. Másnap reggel elhatározták, hogy a gyalui zászlóalj felé közelednek. Megindultak *lefelé* az irtózatoss meredélyen, de *hamar* belátták, hogy arra az ágyúkat lehetetlen szállítani, tehát elhatározták a visszatérést s akkor vették észre, hogy előbbi helyüket már ellepte az oláhság s faágyúkból lövi őket. Buzgó csatárláncot rendelt, erre az oláhság megrémülve hátrált, faágyúit és riskateheneit is ott hagyta, — a magyarság *visszafoglalta előbbi helyét*, de ott azt a hírt vette, hogy az út a Funtineltől kezdve be van vágva s visszavonulni arra felé lehetetlen. Erdélyi és Keserű küldettek ki a hely meg szemlélésére, késő este tértek vissza, igaz volt a hír. Harmadnap reggel Buzgó jelt adott az indulásra, tervek az volt, hogy a *merre jöttek, kivádják magukat*. A *Funtinelen* értek, a sziklák mellől a hegytetőkről itt egyszerre csak *golyó és közápor fogadta őket*. Vasvári alól kilőtték a fehér lovát, gyalog maradt, az ágyúkat felállította, a zászlót mellé, övéből kivette a pisztolyt, s jobbában kivont karddal tüzet vezényelt, a cigányokkal huzatva a Rákóczit, *10 óra tájban* az oláhság roppant tömege meghátrált, de Buzgó tudva, hogy győzelem esetén is vissza kell vonulniok, mert különben éhen vesznek, vagy 50 embert előre küldött a bevágott út kitisztítására. E tájban érkezhetett segély Abrudbánya felől az oláhok részére; tüzelni kezdtek: Vasvári fáradt csapatait hátra rendelte s előszólitá a szürke kalapos 250 darócos székelyt. (Ez volt a Pivány 2. százada.) Ezek vitézül harcoltak, de a túlnyomó tömeg s a közápor irtózatoss pusztítást vitt végbe köztük. Jelentették, hogy az út ki van nyitva s Buzgó vezényelt: *Féljobb, indulj!* s hívta Vasvárit is, ez azt válaszolta, hogy az ágyúkat követi. A megfogatkozott csapat olyan *mély bevágáson*, hogy csak az eget lehetett látni, megindult az utolsó ágyú elől a megindulás pillanatában lelőtték az egyik lovat, a rúd befürödött a partba és teljesen elzárta az utat. „Baj van, — kiálták az előlmenőkhez, — az ágyú elakadt, mentsetek meg”. Vissza! — kiáltott Buzgó s megfordult, de a megmaradtaknak elvette eszét a vadordítózás, közápor zúdult fejükre s teljes felbomlással kezdett futni, ki merre tudott. Buzgó kardlapozni kezdett, ez sem ért semmit. Ekkor 2 moré a ledöntött fák alól előbujt, jelentve, hogy a vezért elfogták, „aj, vége Vasvárinak!” Erre mindnyájan önként visszarohantak, de már nem volt sehol Vasvári. Togyer Gavrilla adhatott volna hírt róla.

Eösi Gajdich Iván, a Buzgó volt hadsegéde hosszú cikkéből a következőket kell közölnöm:

Hajnalban indultak s *aznap* a Héví-Szamos medre felett a *Marisel irányában fekvő hegygerinczig* hatoltak. *Másnap* a Héví-Szamoson túl táborozó oláhokat megfutamtották, azokat a hegy tulsó oldalára átűzték s *Mariselt megszállták*. Eznep az élelmi-készlet elé küldött 2 század csatározott az őket megtámadó oláhokkal, visszaűzve azokat. Ezen éjjel volt a haditanács *Harmadnap hajnalban* indultak vissza *Bánffy-Hunyad felé*, a 2. század székely (a Pivány csapatja) küldetett a *b.-hunyadi utat uraló magaslat* elfoglalására. Ezeket az oláhok megtámadták, de visszazettek s egy faágyút is elvesztettek. A dandár ezalatt *haladt tovább a tisztáson*. Ezalatt az oláhok újra megtámadták a 2. székely századot, 3. század gyalog s 1. szakasz huszár robogott segélyükre 2 ágyúval, ezek visszaverték az oláhokat, elfoglalták a hegy csúcsát s megszállták a *b.-hunyadi utat*

A hadtest az erdő közepén a csúcs tövével levő mintegy 3 4000 □-ölnyi tisztáson állapodott meg, az előcsapat ágyúfedezet alatt áthaladt a tisztáson s a b.-hunyadi útát a torlaszoktól megtisztította. Az oláhok újra megtámadták az előre haladó hadtestet, de visszatereltettek a kartács által az erdőbe s az előcsapat rohammal bevette a szemközti levő erdőt s útát nyitott magának az erdőn lefelé. Követte az utócsapat, a Rákócziak 3 százada és a 49. (helyesebben 50-ik) zászlóalj két százada, ezt támadta meg a Hév Szamos medrétől 7—800 lépésnyire levő útmélyedésben jerikói zajjal mint zúgó fergeteg a fenyves rengetegéből előtörő oláhság. Itt vívatott az élethalálharcz, itt esett el Vasvári. A megmaradtaknak az előcsapattal visszafordult Buzgó nyitott útát, belekartácsoltatva az oláhok tömör soraiába.

Borsoss József szerint a Buzgó százada B.-Hunyadról. a 123. zászlóalj 5-ik századának 3-ik szakasza, melyben ő is szolgált, Inceselből, ugyaninnen a Rákócziak 3-ik százada, 2-ik százada Valkóról s 1-ső százada B.-Hunyadról, az akkor érkezett 2 székely század gyalog és Draveczykynek egy szakaszból álló bihari nemzetőre szintén onnan indult ki a havasra 2 ágyúval. Találkozási hely a Szamos volt (természetesen a Hév-Szamos). Innen haladtak fel a havasokon Marisel felé; a mint egy fensíkra értek, az előlmenő Rákócziak 1-ső századát itt várták az oláhok rendes sorokban, de azok (a honvédek) megtámadták egy gyilkos sortűzzel őket s beűzték az erdőbe. Az összes csapatok itt 2 órai pihenőt tartottak. Ezalatt érkezett meg szerinte a visszahívási parancs Kolozsvárról, hanem az ekkor tartott tisztitanács Vasvári indítványára egy diadalmas csatának előbb leendő megívása mellett döntött. Elindultak tehát s délutáni 2 óra tájban megérkeztek Marisel felett egy dombra s ott táborot ütöttek, Mariselben meg sem állva. Ott táboroztak másnap is, aznap az ő századából 25 ember s a Rákóczi-csapatból fél század Petten vezénylete alatt kibontotta az útát s felhozta az élelmi szert és az útbontásra alkalmazott 100 oláhot. Harmadnap hajnalban megindultak Gyalu felé, de a Draveczyky izenetére visszafordultak s átmentek Mariselen és az első ütközési hely fensíkján. Innen haladva lefelé, a leereszkedő út ismét be volt vágva s rengeteg fákkal eltorlaszolva, az ő százada s a 100 oláh küldetett annak kitisztítására, Vasvári, Erdélyi és Buzgó hátul voltak századaikkal, őket pedig balról a Buzgó százada s jobbról 2 század székely fedezte. Kitisztították az útát s azon legelőb ők mentek le, aztán a székelyek s Buzgó, kikre már tüzeltek az oláhok. Felizentek Vasváriéknak, hogy induljanak ők is, de nem indultak mindjárt s eközben körülvették őket: Vasvárit, Bátorit, Bulyovszkyt és Erdélyit az oláhok, Draveczyky sem juthatott már fel hozzájuk. Az ellenség folytonos tüze közt értek a mély útba, a tüzerek megfuttattak s mind le is értek, Bátorit is áttörte magát századával. Vasvári, Erdélyi és Bulyovszky azonban még az ágyuk használatát akarták megpróbálni, de miután a szűk útban meg sem tudták azt fordítani, beszegezték mindkettőt. Ez az időtöltés lett vesztük, ott szúrták le lándzsákkal és dobálták agyon kövekkel őket az oláhok. Draveczykytól meghallva ezt, Buzgó még visszavezette őket s a saját és a Bátorit századát, de már nem volt mit menteni, a mieinket az ellenség kirabolta, ruháitól megfosztotta s egy halomra hordta s betakarta fenyőgalyyal, maga pedig bevonult az erdőbe, az ágyút is magával víve. A lovak is lelőve feküdtek a szűk útban. Ők aztán Inceselig vonultak.

Pilhofer István szerint, ki a 49-ik honvédzászlóalj 2-ik századában szolgált s ki szerint azon zászlóaljnak csak ezen százada vett részt a mariseli ütközetben, Vasvári d. u. 5—6 óra közt a Szamos (természeteseo a Hév-Szamos) jobb partján levő s Mariselbe vezető útszorosban esett el. Ő ennek szemtanuja volt, a mennyiben a csatában nem csak résztvett, de meg is sebesült.

Hóry Farkas puhatolódzásai alapján azt konstatálja, hogy az ütközet Marisel határán, a Funtinél határrészben. a völgy alól mintegy 150 lépéssel történt s Vasvári csontjai a mariseli deszkás szekerek kerekei alatt porladoznak.

Hory Béla szerint Vasvári a Funtinél tetőről a Béles felé vezető úton néhány száz lépésnyire került az ellenség közébe. Thallóczy szerint pedig a 4400 lábnyi magas hegy tetején lövetett mellbe s fogatott el.

Péterffy Domokos hallomása szerint a felvonulás a bélesi hídon át s az ütközet egy nap alatt történt volna. Felért Mariselig a sereg, azt felgyújtá, az de élelmi szerek elfoglalása miatt kénytelen volt Mereggyó felé visszatérni, a Funtinelle nevű tisztáson azonban megtámadta a sűrű fenyvesben elrejtőzött fejszés oláhság, délben 12 óra tájt, de ezeket a honvédek megfutamtították. Az oláhok azonban a közelfekvő *) (?) Topánfalvára futva s onnan segílyt nyerve nemsokára újra megtámadták a magyarokat. Egy órai tusa után a magyar sereg semmivé tétetett, egy része a Mereggyó felé vezető, de már eltorlaszolt úton igyekezett menekülni, erre tartott Vasvári is lóháton, de az útvonalat keresztül metsző patak árkában két lándzsás keresztüldöfte s kiemelte nyergéből, egy harmadik pedig mellén keresztül lötte.

Pethő Károly szerint a mariseli pusztáig mentek, innen visszafelé egy keskeny keresztberakott fenyőkkel elzárt, sűrű fenyves erdőben levő úton keresztül egy szép pusztához (?) érkeztek, hol övig érő vízre találtak, itt volt legnagyobb a tüzelés, itt e víz mellett esett el Vasvári.

A Horváth József leveléből csak annyi tartozik a szőnyegen levő kérdésre, hogy már június közepe óta a Szamos (Hév-Szamos) partján levő Balcsuk magaslatán táboroztak.

A Kárniol Samu elbeszélése teljesen megbízhatatlan, valamint Györfy Józsefnek az „Egyetértés“ mult évi 207. számában közölt cikke is. A Schütz Sándor, a P. L. chiffre alatti író és a Kalotai Viktor levelében, illetve cikkében sincs a kérdésre vonatkozólag semmi feljegyzésre méltó.

A Dekker János leveleiből is csak annyi vonatkozik ezen kérdésre, hogy július 3-ika előtt már 5 hétig a Balcsokon táboroztak.

A Thaisz Gusztáv a dátumra nézve főfontosságú levele szerint még 1-ső nap bevették Mariselt másnap ottan a Rákócziak egy századát teljesen szétverték a mőczok, harmadnap reggeli 9 órakor ők támadtak, egy negyed óra múlva elérték a szoros útát, ott kerítették be az oláhok őket, megrohanták a Beck ágyúját s akkor történt a Vasvári és társai leöletése ezen ágyú védelmében.

Az ellenséges források közül Korkes (Corchesiu) leírása szerint ő az albakiak azon jelentésére, hogy a magyarok már a Riut Calatinál vannak (ez bizonyosan sajtóhibából van írva, Riu Caldu helyett, a mi annyi mint Hév-Szamos), 300 gárdistával felvonult a Stinisorára (ez helyesebben az 1365 meter magas Szenisora) s elhelyezkedett a Fontinelle nevű havasra, egyesülve a magurai és mariseli kapitányokkal. (Az utóbbinak a neve a tavalyi közgyűlés nyomozása szerint Rosu Indrej [kocsaba] volt). Itt várták be a másnap reggel velük szembejövő magyarokat s a mint azok a szabad mezőre léptek, megtámadták őket. Folyt a harc még harmadnap reggel is itten s itt gyilkolták le Vasváriakat.

(Az a névtelen, a ki Korkes ezen leírását beküldötte a „Budapesti Hirlap“-nak, egy másik levelében ugyanott azt írja, hogy ők dr. Szabó Vazul honvéd-főorvossal a Vasvári rokonával, megállapították a Vasvári elestének helyét és pedig a Osonka nevű havasrészen s hogy dr. Szabónak Vasvári egyik testvére azt is megírta, hogy Vasvári az

*) Logalább 6 óra járás lóháton.

1826. évi július hó 6-án Tisza-Buzdon (ez sajtóhiba, Tisza-Bud helyett,) született. Tehát midőn hősi halált halt, éppen 23 éves volt).

Thodorutz leírása szerint az ütközet reggeli 9 óra tájban a *La Fontanele* nevű helyen kezdődött, a magyarok a *Valuul Kriscsoanilor* nevű helyig vonulnak vissza, itt egy szoros omladékon borzasztó viadal fejlődik ki s a *Válun alól 150 lépésnyire* egy albaki felkelőtől keresztül-lőve esett el Vasvári s csapatjának nagy része s ott heverték mindnyájan eltemetetlenül.

Janku pedig jelentésében a következőket írja tárgyunkra vonatkozólag: Azon hírre, hogy a magyarok Riu-Callateit és Jurkutiát (amaz Nagy-Kalota, emez Gyurkuczsa) felégették, mielőtt még Mariselnek szerinte jul. 2-án történt fölégetéséről hírt vett volna, oda küldte Corchesiu tribunt, mellé adván Olteanu Jakab tribunt is. Corchesiu július 5-én este érkezett meg a *Fontinellere* s megszállotta azt 123 vadászszal és 317 lándzsával. Másnap 11 órakor délelőtt indult meg Vasvári s a mint megpillantotta őket, támadott. Egy órai csatárláncban való tüzelés után ottan a *Fontinellen* rohamot vezényelt Corchesiu s az elkeseredett mariseli nők által is buzdított sőt segített emberei aztán megfutamták a nagy rendetlenségbe jött honvédeket, a mérszálás borzasztó mérvet öltött s elesett maga Vasvári is és tisztjeinek legnagyobb része.

Szóról-szóról Jancu után írja le ezen ütközetet *Baritiu* is s jórészen így írja le *Urbán* is, csakhogy ez a Jancu leírását azzal bővíti ki, hogy a nők annyiban segítették a harcosokat, hogy a hegytetőkről dobták le a köveket honvédeinkre, kiknek a meredélyes hegyoldalban elnyúló mély úthban kellett elvonulniuk. Itt rohanták és gyilkolták le őket a lándzsások.

A nagyobb történelmi művek önként érthetőleg nem rajzolják le részletesen ezen ütközetet. *Irányi* csak annyit említ, hogy az nem messze volt Maruczeltől (helyesebben Mariseltől) *Horváth* és *Köváry* csak annyit, hogy Mariselnél töltöttek két kínos napot és két éjet s aztán vágták keresztül magukat az őket körülvevő oláhokon; *Szilágyi* csak annyit, hogy Vasvári egyik hegyi harcban esett el; *Szeremlei* csak annyit, hogy Vasvári a *Fontinell* nevű eltorlaszolt szorosban kövekkel és lándzsákkal öletett le s *Czetz* csak annyit, hogy Maruczelnél körülvették, csak kevés menekült meg s elesett Vasvári is. *Rüstow* és *Gellich* pedig nem is tesznek említést ezen ütközetről.

Végül még azt említem fel, hogy a „Vasvári-kör“ n. évi közgyűlésén Togya Juon póterdőr, azon Togya Simon fia, ki részt vett ezen ütközetben s állítólag ő lőtte volna keresztül Vasvárit, a *Fontineltől fél órányira* a *bélesi utba* eső *La Grinc* nevű helyet jelölte meg Vasvári elesésének helyéül, a hol aztán az emlékkeresztet fel is állították.

S ezzel befejeztem a Vasvári cselekedetnek helyére vonatkozó összes adatok felsorolását.

(Vége köv.)

Levelezés.

Hogy menekedett meg Haller József gr. az akasztófától?

(Egy kis visszaemlékezés).

(Vége).

Gróf Haller Józsefnek nővére Földvári Józsefné gróf Haller Klára ez időben Kolozsvárt lakott. E nemes lelkű nő feláldozta nyugalma és vagyonát, hogy testvérbátyját a haláltól megmentse. Urbán ugyanis nem átalotta nyíltan kijelenteni a grófnőnek, hogy ő ugyan jól

tudja azt, hogy testvérbátyja a forradalomban részt nem vett, de egy példát kell alkotni (szó szerint: *(Wir müssen ein Exempel statuiren)*) és ez okból vagy Tamássy Antal vagy gróf Haller József, de a kettő közül az egyiknek függeni kell.

A kijelentést Urbán a grófnőnek, Trauschenfels cs. k. major-auditor előtt tette, ki elég emberséges volt, a grófnőt mindvégig tanácsával támogatni, de sőt elki-sérte több ízben, a kaszárnyába fivéréhez, gróf Hallerhez, ki is midőn Urbánnak fenti kijelentéséről értesült, elájult és később *térdre ereszkedett* a fentemlített cs. k. major-auditor előtt, kérve, hogy mentsék meg, ha mindjárt a grófnő összes vagyonát is feláldozza, melyet ő azután visszafizetni ígért.

A jó testvér, az auditor tanácsára, legelőbb is Nagy-Szebenbe utazott, hol azonban Wohlgemuth kormányzó azzal a kijelentéssel fogadta, hogy Urbánnak staffeta ment, miszerint ne Tamássy Antalt, hanem gróf Hallert akasztassa fel, mivel utóbbinak *hangzatosabb* a neve.

A grófnő sietve visszautazott Kolozsvárra, hol az említett auditor kijelentette, miszerint még 24 óra áll a grófnő rendelkezésére egy végkisérlet tételére, hogy testvérbátyját a bitófától megmentse.

Nemde dramatikus a helyzet, melybe a jó testvér jutott? Azonban a helyzet teremti az embert és a grófnőnek is egy jó gondolata támadt. Még Naszodról ismerte Urbánnak a feleségét és tudta, hogy a gyémánt és arany fényétől *nem irtózik!!* A grófnő ugyanis ékszerárának legjobb darabjait magára aggatva Urbánnéhoz ment és itt egy regénybe illő jelenet következett! Midőn a grófnő előadta jövetelének célját, Urbánné egy perc alatt megfosztotta a grófnőt összes ékszereitől és gyorsan távozott. Rövid idő múlva azonban férjével Urbánnal visszatérve, ez utóbbi kijelentette, *hogy a grófnő fivére, kegyelem útján, a bitófától megmenekült és 10 évi várfogságot kapott!*

A szerencsétlen Tamássy Antalt, Urbán 1850. évi szeptember hó 27-én *felakasztatta!* Egy mindenki által elfelejtett vértanu!! Áldás emlékére!..

Az 1848—49. utáni események láncolatának, egy vérlázító láncszeme ez, mely halvány világot vet dicső, de elbukott küzdelmeink soha el nem mosódó tragoe-diájára!!.....*)

Ego.

A Vasvári-kör I. közgyűlése.

Kolozsvár, július 10.

A Vasvári emléke iránti kegyelet, a történelmi emlékek iránti érdeklődés tegnap még nagyobb mérvben nyilvánult, mint a múlt évben. Most még sokkal többen gyűltek össze a *Fontinelle* alatt s erre nem tagadhatjuk, vonzerővel birt a vadregényes gyalui havas festői bája is, mely valóban páratlan szépségű s melyet ily alkalmakkor felkeresni, a közönség igyekszik megragadni az alkalmat.

Ezuttal a kirándulás nagyon jól volt tervezve. Könnyebb és rövidebb útról közelítették meg a „Vasvári helyet“, a b. hunyad-zentelke-bélesi útvonalon.

*) Mint az idők jelét, említés nélkül nem hagyhatom, hogy éppen az a Lázár Ádám, ki 1850-ben gróf Haller Józsefet elfogatta, később a gróf legmeghittebb barátja lett, kivel szépecske vagyont szerzett Lázár egyébiránt 1887-be, a kolozsvári lapok által, a parlamentben elkövetett lopással vádolva, halála előtt erkölcsi halott lett.

Csupán az az egy baj volt, hogy a b-hunyadi rendezőség szekerekről nem gondoskodott s kikerülte figyelmét az, hogy a vasúttal érkező kirándulók Bánffy-Hunyadon időt nem vesztegethettek abból, a mely amugy is nagyon rövidre volt szabva

A Nagyvárad felől érkezők e miatt egy fél napot, a Kolozsvár felől érkezők pedig majdnem két órát vesztegettek el, míg az ismeretlen várost összenyargalva fogatot tudtak szerezni. Többen e jármű hiánya miatt kénytelenek voltak visszamaradni s a kirándulási programmts csorbát szenvedett a késés miatt.

Reggeli 6 és 1/2 óra helyett fél 9 órakor indultak el. Az út körül-belül 13 kmnyi távolságig, Keleczel községig elég jó, azontúl hepe-hupás, vizmosás, sok helyt meredek s keskeny.

A táj nagyon szép s a távoli havasok homlokán itt ott fehér foltokban villant elő a hó.

A déli órákban érkeztek a bélesi völgybe a kirándulók, hol gyönyörű diadalkapu volt felállítva zöld galyakból „Isten hozott“ felirattal. A vendéglő, a csendőrlaktanya és több épület is szépen volt feldíszítve. A telepre bevonuláskor üdvövések, éljenzések és a Rákóczi-induló üdvözölte az érkezőket.

nuló B.-Hunyad, Bod László lelkész Nagy-Almás, Bod Lászlóné Nagy-Almás, Bogdán Ferencz, Blasek Jenő végzett akad. hallgató B.-Hunyad, Borsos József 48—49. honv. hadnagy Margita, Boros János s. jegyző Meregyó, Borsos Béla Papfalva, Benedek Nándor M. Gy.-Monostor, Csoma Zsigmond Bánffy-Hunyad Csűrös József lelkész, Vasvári-kör titkára, Dubai István papnövédek Ungvár, Dunky Ferencz fényképész Kolozsvár, Dubai Jenő B.-Hunyad, Duha Mihály adótárnok B.-Hunyad, Ditterle Anna kisasszony, Ditterle Karolin, Fülöp Ferencz tanuló, Nagy-Enyed, Fazakas László erdőőr Gyalu, Fazakas Lászlóné Gyalu, Grünbaum Jakab M.-Gyerő-Monostor, Gotthárd Sándor orvostanhallgató Kolozsvár, Hegyesi Márton ügyvéd, történelem író Nagy-Várad, Jakab Jenő B.-Hunyad, Kis György Ilona Vargyas, Kántor Margit Gyalu Kántor Giza Gyalu, Kovács István gazda, M.-Gy.-Monostor, Kósa Béla B.-Hunyad, Kovács Dezső tanár Kolozsvár, Kuzkó István a „Tört. Lapok“ szerkesztője, az Ereklje-Muzeum őre Kolozsvár, Kuzkó Istvánné Kolozsvár, (Kis Zsófia k. a. üdvözlét küldi Temesvárról levélben is jelentette, hogy nem jöhetett ez alkalommal,) Kántor József körjegyző Gyalu, Kántor Józsefné Gyalu, Lábos József Papfalva, Mányai Imre 1848—49. honvéd a halálfejes legióból Maros-Vásárhely, Makfalvi Ferencz Emke-tanító K.-Sebes, Nemes Károly főerdész, Nyilas Miksa, Nyilas Miksáné, Nyilas Károly, Nyilas Károlyné koszorút helyezett az emlékre, Nyilas István, Nyilas Kálmán, Nyilas Endre M.-Gy.-Monostorról, Poszler Gyula kereskedő és Poszler Gyuláné Kolozsvár, Preineszberger József főerdőr Béles, Sikó Kanut körjegyző erdőfelügyelő, Sikó Kanutné Meregyó, Schlumbrecht Gy. festő, Kolozsvár, Sinkó János, Sinkó Jánosné M.-Gy.-Monostor, Scheff István, Suté Mária, Sobányi Gyula tanár, B.-Hunyad, Szabó Samu a Vasvári-kör elnöke Kolozsvár, Szabó

A Vasvári-kör I. évi közgyűlésének képe.

1893. jul. 9.

A csendőrlaktanya épület előtt Szabó Samu, a Vasvári-kör lelkes elnöke, ki egy nappal előbb kivonult, fogadta az érkezőket többek társaságában. A szabadságharczi öreg honvédek megölelték egymást, szemekben könyök csillogtak, oly hosszú idő után a viszontlátás felett érzett örömben.

Rövid reggelizés után a társaság útra kelt s gyalog vonult fel arra a helyre, a hol a m. évben az első ünnepélyt megtartották.

A felvonulás festői úton történt. Körül-belül 35 percnyi gyalogolás után megérkeztek a helyre, melyet tavaly egy nagy fakeresztel jelöltek meg. Fájdalom, keresztfájást letörték annak s csak a függő oszlopát hagyták meg a durva lelkü dászkelek s erről is lefartagták a Vasvári nevet.

Az oszlopot koszoruk ékítették, melyeket a kirándulók női tagjai helyeztek oda. Megérkezés után itt is üdvövések történtek és kezdetét vette az ünnepély.

A zenekar rázendítette a szózatot s a jelenlevők félkörben elhelyezkedtek az oszlop előtt.

A társaság tagjai közül feljegyeztük a következő neveit:

Benedek Miczi M.-Gyerő-Monostor, Benedek Vilma Mező-Gyerő-Monostor, Bölényi László ügyvéd B.-Hunyad, és két fia ta-

Dunky fiv. felvétele.

Imre Kolozsvár, Székely József megyei hajdu, 48—49. Vasvári katonája Nagy-Várad.

A múlt évben is megjelent zenekar tagjaiból a következők működtek közre; Kola Mihály, Rác János, Rác József, Ferencz Gergely, Rác Miklós, Imreh János.

Az ünnepi közgyűlés kezdetét vevén, az összes jelenlevők levett főveggel zene kíséret mellett elénekelték a „Himnusz“-t.

Azután Szabó Samu elnök tartotta meg szépen kidolgozott emlékbeszédét, melyet lapunk jövő tárczájában teljes szövegben közlünk. A beszéd végeztével az elnököt lelkesen megéljenzették a jelenlevők.

A kör évi jelentésének felolvasása következett volna azután, azonban tekintettel arra, hogy az ünnepélyre kiadott „Történelmi Lapok“ ünnepi száma teljtartalmlag közölte s az a tagok között kiosztatott, felolvasottnak tekintették.

Ezután Csűrös József titkár felolvasta a Szabó Samu elnök által rövid kivonatban kidolgozott visszaemlékezéseket, a melyeket az év folyamán a még élő honvédek összeállítottak s beadtak a „Történelmi Lapok“-hoz s a Vasvári-körhöz. A felolvasás érdekesen világította több oldalról a 44 év előtt lefolyt véres drámát, valamint az ütközet egyes részleteit.

Felolvasás után Szabó Samu elnök bejelentette, hogy a Vasvári katonák közül jelen vannak: *Borsos József* főhadnagy nyug. körjegyző, Pappfalva, Biharmegye, *Mányai Imre* honvéd, lakik Maros-Vásárhelyt, *Székely József* honvéd, lakik Nagy-Váradon. Az öreg honvédeket a társaság lelkesen megéljenezte.

Bejelentette továbbá, hogy a kör választott tiszteletbeli tagja: *Hegyesi Márton* történet író is megjelent ez ünnepélyen s ő volt az, a ki kiváló figyelemmel és sok utánjárással gyűjtötte össze a történelmi adatokat, kutatta fel a Vasvári katonákat.

E kiváló működésért a kör nevében köszönetet szavazott *Hegyesi Márton*nak általános éljenzés mellett.

Szamba vették azután a szabályzat 5. pontja értelmében a jelenlevőket, kiket mint vendégtagokat iktatnak a *Vasvári-kör* törzskönyvébe.

Az indítványok során *Kuszkó Istvánné Tokaji Irma* írásba foglalt indítványt nyújtotta be az elnöknek, melyben ajánlotta, hogy *Lővei Klára* úrnő, ki első volt a funtinelli megszárítás után a ki megkísérelte a szabadsághős holttestét felkutatni s azóta is foglalkozik a Vasvári ügygyel, továbbá *Gyarmathy Zsigmondné* úrnő, a ki a Vasvári elestének történelmi részleteit közvetlen forrásközből nagy buzgalommal kutatta s aki a sajtóban nyilván tartotta ezt akkor is, a midőn még nem igen gondolt reá senki s a szabadsághős eleste helyét többször felkereste, — a kör tiszteletbeli tagjaivá választásának. Az indítványt egyhangu helyeslés mellett elfogadták.

A társaság ezután a szöveget énekelte s az ünnepi gyűlés ezzel véget ért:

Dunky Ferencz köri tag az ünnepély színhelyét a társasággal, azután a megcsönkített ideiglenes emléket a honvédekkel és a kör alapítóival, ezeket lapunk mai számában be is mutatjuk, továbbá *Nemes Károly* főerdész erdőgondnokot, *Kántor József* havasi körjegyzőt az erdőőrök társaságában lefényképnzte.

Az öreg honvédek s a társaság egy része aztán felvonultak a funtinellei fennsíkra, hogy meghatá ozzák a csata s a Vasvári eleste helyét. Erre nézve három pont is lett megjelölve, miket *Hegyesi Márton* mai lapunkban ismertet.

A Bánffy-Hunyadon szekerek után való járkálás és idővesztegetés miatt a program egy szép részletétől lett megfosztva a társaság e kirándulásban részt vettegyik csapata Elkésett a társasébedről Midőn az elnökkel Bélesre visszajöhettek, 6 órára járt az idő s a kik az esti gyorsvonatokkal kellett hogy elutazzanak, azoknak lóhalálában kellett elvonulni Bánffy-Hunyadra, hogy el ne késsenek.

A társaság nagyobb része különben visszamaradt s a bélesi telepről csak a következő napon távozott el, a Kárpátegylet szép kirándulására, melyről megemlékeztek bővebben a napilapok.

Szemléltő.

A „Vasvári kör“ gyűlést tartott jul. 15-én, melyben Szabó Sámuel elnök beszámolt a közgyűlés és kirándulás eredményével. Több javaslatot és a körre tartozó ügyet igazított el ezenkívül a gyűlés

Kép a Vasvári kirándulásból. A közgyűlés színhelyén álló, az oláhok által megcsönkített kereszt közül három Vasvári-katona: *Borsos József*, *Mányai Imre* szép fehér szakállával, az egyenruhás *Székely János*

honvéd foglal helyet. Társaságukban van a kör ősz elnöke: *Szabó Samu* tanár, szélről a kör választott tiszteletbeli tagja: *Hegyesi Márton* történetíró, a másik oldalon pedig a Vasvári kirándulások kezdeményezője, *Kuszkó István* muzeum-őr.

A Vasvári kör I. évi közgyűlésének a képe. Nagy kört irt le az a társaság, a mely összegyűlt, hogy ünnepélyen a fenyvesek ölén a szabadsághős eleste helyén. Idő rövidége miatt nem lehetett ültő helyeket, emelvényt állítani, hogy a csoport tömörebb, tisztább képet nyerjen. A társaságról két levél történt. Egyik kép magában foglalja az összes jelenlevőket. Ezen azonban oly aprók az alakok, hogy szabad szemmel a fényképen is alig vehető ki, erről metszvény nem volt készíthető. A melyikről a jelen képünk készült, azon a társaságnak csak középpontja van meg, a két szél egészen elmaradt. Pedig itt helyezkedett volt el a m. é. kirándulásban részt vett tagok egy része, itt látjuk a másik képen azt a derék kalotaszegi embert, *Kovács István* bátyját a kiről *Gyarmathy Zsigáné* m. számunkban közölt szép tárczacikkében megemlékezett. A csoporton a jelenlevőknek egy negyede látható. A jövő kirándulás alkalmával emelvényt és ülőhelyeket fognak rögtönözni a közelben lakók a kirándulók részére fenyő törzsek és ágakból s a társaság fenyő galyakkal körített alakjai akkor majd érdekebb, festőibb képet fog adni.

Adományok a Vasvári emlék-alapra. Több rendbeli adomány érkezett ismét be, melyek közül egyik azért is becses, mert Vasvári egyik tanítványtól ered. A pénzeket a pénztárnoknak szolgáltattuk át. A szelvényre írt sorok így szólnak:

Kovács Lajos reform. lelkész (1848—49. honvéd-hadnagy) két frtot küldött Nagy-Körösről a „Vasvári Pál-féle emlékre“, mint írja, halája jeléül. „Oh mert én is hallgattam őt 1848-ban a hadi iskolában. Itt áll lelki szemem előtt még ma is a kedves alak sugártermetével, a mint szürke gallérköpenyegét mellén keresztül balvállára vetve magyarázta az ó-kor történetét!!

A másik adományt 2 frtot *Deésy Albert* nagybirtokos küldte Mezőszoporról.

Honvéd-egyletek köréből.

A szept. 2. orsz. honvédközgyűlésre vonatkozólag *Mikár Zsigmond* titkár, dr. *Balogh Sándor* hely. elnök, *Degré Alajos* ideigl. elnök aláírásával az orsz. központi bizottság, jul. 7-ről keltezve, e hó 25-én egy köriratot juttatott a honvédegyletek kezeihez. Ebben elmondja, hogy a központi honvédválasztmány Szeged város közönségétől elvárta volna, hogy oda mint szívesen látott vendégek meghivassanak, mert néhány száz (?) embernek elszállásolása gondoskodást igényel. E miatt a gyűlést Budapestre tűzik ki. A gyűlés előértekezlete szept. 1-én d. u. 4 órakor lesz, a gyűlés pedig szept. 2-án d. e. 10 órakor.

A jelentkezőket igazoló és útbaigazító albizottság fogja fogadni. A régi gyakorlat szerint 2 vagy 4 tag vehet részt egy-egy honvédegyletből a gyűlésen, kiket az egylet, előre kell hogy kijelöljön és megbízó levéllel ellásson. — Az értesítés legfontosabb ügynek tartja az elnöki szék választás útján betöltését.

Az értesítésből az látszik, vagy legalább azt kell feltételezni, hogy mielőtt a mult közgyűlési határozatot megváltoztatták, megkérdezték a meghívó szegedi honvédegyletet, mert e nélkül határozni a közgyűlési megállapodás megváltoztatása felett a közp. választmánynak egyrésről

joga nem lehetett, másrészt pedig nem tehetne volna, hogy ignorálja a szegedi honvédegyületet, a melynek nevében a meghívás történt. Ugy, de ennek ellent mond az a közlemény, melyet lapunk f. é. folyamából 148. oldalán közöltünk. A dolog tisztába hozatala a vidéki honvédegyületekre első sorban a szegedi honvédegyületre tartozik s a bajtársak ezt el is várják tőle.

Egy örvendetes dolgot tapasztaltunk a központi választmány e köriratából. Azt. t. i., hogy szívében viseli a *közgyűlési tagok elszállásolását*. Eddig ezt nem tette. Hagyta a legutóbbi ünnepély alkalmával is, hogy hajléktalanul bolyongjanak a szegény öreg honvédek éjjel a fővárosban, nem találva helyet, a hova fejüket lehajtsák. Ez mindenesetre nem csak szükséges dolog, de kötelessége is a bizottságnak erről gondoskodni. Hiszünk, hogy az elszállásolásra, akár Szegeden, akár a fővárosban gondot fog fordítani.

A „*néhány száz*“ embernek elszállásolását, úgy hiszünk, csak a hatás kedvéért vetették oda az átiratba, mert a központ nagyon jól tudja, hogy az oly fontos nemzeti ügy, mint a budai honvédszobor ügyének kérdése is csak 125 tagot vonzott egybe a közgyűlésre. Ezekből is, ha leszámítjuk a helyben lakókat, mint azt lapunk máj. 1. (9. sz.) borítékán bárki megteheti, százon alul marad a távolról jött tagok száma. Ennyit pedig akár Szeged, akár Kolozsvár, akár Brassó, vagy akár Nyiregyháza is el tudna szállásolni.

Ha pedig véletlenül többen jönnének össze, az nem a központ buzdításának az eredménye lenne, hanem az illető vidék hódításának az érdeme, mely ha képes megnyerni, el is tudja szállásolni a megjelent nagyobb számú vendégeket. Az ürügyképen elővett s kizárólag a meghívó város hatáskörébe tartozó szállás kérdés indoka elesvén, az átiratot olvasva, az ember önkéntelenül kutatja *Wo ist die ...?*

A **kolozsvári honvédegyület** e hó 22-én tartotta meg közgyűlését az egyleti tagok nagy részvétele mellett. A gyűlésről kisedett hosszabb tudósításunkat térszűke miatt csak a közelebbi számunkban adhatjuk közre.

Nők adománya a szegény honvédeknek. A kolozsvári honvédegyület elnökségéhez jul. 24-én a következő szép levél érkezett: „Szívem sugallatából, inségre jutott szegény honvédeink segélyezése érdekében a „*Történelmi Lapok*“ mult számában írtam egy néhány sorból álló cikket. Ennek folytán a mai napon Deési Albertné, szül. Török Lujza úrnő 3 frt 53 krt juttatott a mellékelt utalványnyal kezemhez Van szerencsém ez összeget 1 frt 47 krral 5 frtra kiegészítve, azzal a szíves kéréssel küldeni meg a Mélyen Tisztelt Elnök úrhoz, mikép kegyeskedjék azt a kolozsvári honvédegyületben, az illetők segélyezésére fordítani. Első adakozás ez, de óhajtjuk, hogy ne legyen utolsó a nők részéről. Honleányi üdvözléssel Kuszko Istvánné Tokaji Irma. Hálás köszönettel nyilvánosan nyugtázzuk. Kolozsvár, 1893. jul. 24. Szabó Sámuel h. egyleti elnök.

Biharvármegye az öreg honvédekért. Ismételve rámutattunk már azon nélkülözésekre, melyekkel 1848—49-iki hőseink, ezen névtelen félistenek közül, anynyian küzdének, a koldusmankót czipelvén a keserves élet alkonyán reszkető kezeikben. Nem tagadjuk: igyekszik ezeknek sorsán segíteni és bizonyos fokig segít is, kormány és országgyűlés. De ez még nem elég; még mindig sokan maradnak megvissagátlanul. Ezekben a társadalomnak s az autonóm hatóságoknak kell segíteni. A mult számunkban fordultunk ez iránt a magyar nők szívéhez. Meg vagyunk róla győződve, hogy nem eredménytelenül. Mostan pedig azt az örvendetes mozzanatot regisztrálhatjuk, hogy Biharvármegye még májusi közgyűlésén azon alkalomból, hogy a vármegyének a budavári honvéd-szobor leleplezési ünnepélyén a vármegye képviselőjében jelen lenni az alispán által megbízott küldöttsége eljárása eredményéről jelentést tett, lapunk munkatársa: Hegyesi Márton indítványára elhatározta, hogy mindaddig, míg 48—49-es honvédek életben lesznek, két biharvármegyei honvéd részére leendő kiosztás végett 100 frtot bocsájt a közgazdasági és közművelődési alapból a biharvármegyei honvédegyület elnöksége rendelkezésére. Hegyesi indítványának ezt tárgyazó része így hangzik: „A nemzet a nemzeti előismerés erkölcsi kötelességét teljesíté május 21-én a budavári honvédemlék leleplezése alkalmával. Megkoszoruzta a dicsőség övezte honvédek emlékét. Az a babérkoszorú nem csak az elhullott hősök emlékének szól, de azoknak is, kiket megkímélt a csaták vihara. Azonban az életben maradt hősök egy részének nem csak az előismerés babérkoszorújára van szüksége. Azokat értem, kik az elmúlt dicsőség élő sírkeresztjei, kiket a halál nem birt megölni s az élet koldulni eresztett, s kik mostan ott állanak némán az utca szegletén, vagy pedig, mint a mi nagy költőnk Arany János mondja: küszöbről küszöbre járnak, hol be, hol ki. Ezt a nemzet a hálátlanság vádjá nélkül nem tűrheti el s nem nézheti közönyösen. Egyesnek, társadalomnak s törvényhatóságának teljesítenie kell ez irányban is hazafias kötelességét. Hogy Biharvármegye ezt leróvjá, bátor vagyok elfogadást végett indítványozni, hogy a vármegye a közgazdasági és közművelődési alapból a nélkülözésekkel küzdő 1848—49-iki honvédek illetve azok özvegyei részére, mindaddig míg ilyenek létezni fognak, a biharvármegyei honvédegyület elnökségének kezeihez illetékes kiosztás végett évi 100 frtnak kiutalását méltóztassék elhatározni.“ Ez az indítvány egyhangulag elfogadott, a hozott határozat pedig mostan a miniszterium által is jóváhagyva leérkezett. Mint már említettük, N.-Várad városa is évi 50 frt kiosztását határozta el egy 48—49-iki honvéd részére, most pedig Biharvármegye 100 frtnak a kiosztását. Kövessék ezt a szép példát törvényhatóságaink s bizonyára nem egy könnyvet fognak letörölni.

A **buda-óbudai honvédegyület** jelzett közgyűlését vasárnap d. u. 4 órakor a krisztinavárosi elemi leánytanodában tartotta meg.

Spur János elnöki székét elfoglalván, *Bittó* Dezső egyleti jegyző felolvasta az előbbi ülésről szerkesztett jegyzőkönyvet.

Felolvastatott azután az országos honvéd-segélyező-egyletnek a 2515. számú átirata is, mely szerint a volt 48—49. honvédek nyugdíja emeltetett.

A nyugdíjak ezután havonként, 2-án, előleges részletekben adatnak ki.

A honvédszobor koszorúiról felvett leltárnak egy másodpéldánya megküldetett a jegyzőkönyvhöz csatolandó megőrzés végett. A honvédegyületek országos közgyűlésére az egylet 4 rendes és 2 póttagot küld. Az előbbieket ezek: *Bogdánffy* Antal alezredes, *Pyber* Károly, *Spur* János és *Szélnácssy* Sándor s az utóbbiak: *Bodó* Antal és *Palugyay*

Elek. A közgyűlés szept. 1-én és 2-án lesz. A tisztujtást *Bodó* Antal mint korelnök vezette, a ki kifejezte azt az óhaját, hogy a *budapesti honvédegyletek egyesüljenek*. Ez iránt a szeptember 17-diki gyűlésen fognak tanácskozni és határozni.

Első elnökké ismét *Spur* János; II elnökké *Szenácssy* Sándor lőnek megválasztva. Tiszteletbeli elnökök: gr. Hunyadi László, Tassy Becz László és báró Liphay Béla százados. Bittó Rezső az egyleti jegyző, a pénztárnok pedig Pyber Károly. (Fővárosi Lapok jul. 25. sz.)

A „*Szolnok-Doboka-vármegyei Honvédegylet*“ f. év július 2-án jóváhagyott alapszabályai értelmében megalakult s működését is megkezdvén tisztikarát a következőleg alakította meg: Elnök: Boér János, alelnök Somogyi Elek, titkár Kádár József, pénztárnok Bárány Lukács. Igazgató választmányi tagok: Keresztes Nándor, Székely József, Kászoni Ferencz, Kozma Döme, Máté Ferencz, Scheirich János, Keczei Ferencz, Keczei Sándor, Szász Dániel, Pataki Dániel. Igazoló bizottság tagjai: Dadai Elek, Miklós Sándor, Keresztes Imre.

Honvéd-segélyezés.

Tekintetes szerkesztőség!

Becses lapjának f. évi június 15-iki számában, más lapokból átvett két közlemény helyreigazítását kérem, miután az igazságnak meg nem felelnek.

Balázs Zsigmond nyugd. tizedes haláláról, az Országos honvéd segélyző egyesületnek még eddig tudomása nincs, temetkezési költséget nem kértek, tehát nem is adhatott. A cikk közlője az egyesület eljárása felett ítéletet mond, a nélkül, hogy azt ismerné, mert az egyesület, igen is hol a kérés s a kérés is indokolt, adott is, ad is temetkezési költséget az özvegyeknek akár mikor esküdtek is, csak nyugdíjra nincs igényök azon özvegyeknek, kik a hadjárat után mentek *volt honvédekhez* férjhez. Ezen eljárás volt az egyesületnél szokásban mióta alakult, akkor is, midőn az állam, mit sem adott hozzá, hanem a magunk által összeadott fillérekből sáfárkodott.

A második helyreigazítás Lebstück Máriára vonatkozik, ki az egylettől, a neki kijáró főhadnagyi nyugdíjat élvezte, — fia pedig a szokásos temetkezési költségen részesült.

Kiváló tisztelettel

Budapest, 1893. június 23-án.

Nedeczky István

volt 1848—49-es m. k. honv. huszárszázados *)

KÜLÖNFÉLÉK.

A kolozsvári orsz. ereklye muzeum jul 15 gyűlése a muzeum tiszteletbeli elnöke *Inczédy* Sámuel elől ülése mellett folyt le. Jelen volt az egyeslet ujonnan

*) Készséggel közöljük ezt a helyreigazítást, mint lapunkban *első* szavát az Orsz. segélyző bizottság honvédegyezés iránti jó akaratának. Megjegyezzük, hogy az első, mely különben a kolozsvári honvédegyeletre tartozik, írott okmány alapján közöltük, a másodikra vonatkozó adatokat, mint olvasóink is tudják, Koszorus regényírónk Jókai Mór, ki Lebstück Máriát és viszonyait ismerte, írta.

Egy nyílt kérdést intézünk most huszárszázados urhoz. Sziveskedjék azt is felvilágosítani, mi az oka, hogy a segélyzési kérések 3, 6, 8, sőt több hónapig is elintézetlenül hevernek, holott a bizottság a kérések gyors eligazítására minden hónapban két ülést tart a szabályok szerint. Ennek felvilágosítása annál szükségesebb, mert a bizonytalan várakozás azoknak, a kik éheznek, nyomorognak, olyan kétségbeesítő állapot, melyet mi nem óhajtunk a központi bizottság egyetlen tagjának sem.

felkért pénztárnoka Göllner Antal 48—49-beli utászkarai főhadnagy, ki megteremtője és elnöke volt a fogarasi honvédegyeletnek. A jelenlevők megéljenezték a szabadságharcz ma is tevékeny férfiát. Az ereklye-muzeum öre számolt be a muzeum működésével. Jelentette, hogy a budai honvédszoborról leküldeni ígért koszoruk kérdése elejtetett, mert azokat szalagok nélkül küldötték volna le. A szalagokat elhelyezték a budapesti ereklye-kiállításon, a csupasz koszorukat pedig ott hagyták Budán. Kossuth Lajosnak egy ironját szerezte meg a muzeum öre, melylyel m. é. születése alkalmával jegyzett s melyet a tisztelgők egyik tagja, Kreith Béla gróf kért volt el, hozott haza s ajándékozta az ereklye-muzeumnak. Muzeum ör jelentést tett a Kolozsvárt levő Mátyas király házban tervezett honvédmédenékház létesítése érdekében eddig tett lépésekről is. Több egyleti ügy eligazítása után, a gyűlés, a melyen részt vett elnökön pénztárnokon kívül Szabó Samu, Benel Ferencz, Kuskó István muzeum ör, a gyűlés eloszlott.

A budai honvédszobor kismintája Kossuthnál.

A budai honvédszobor kismintáját Kovács Etelka megküldte Kossuthnak. A gyöngéd figyelmet Ruttkayné táviratban köszönte meg és egyszersemind jelezte, hogy Kossuth levelet fog írni.

A váci csata évfordulója. Vác városa minden év július 17 én kegyeletes ünnepet ül, mely követendő például szolgál mind ama vidékek lakóinak, hol hősök csontjai porlanak. Ekkor van évfordulója annak a csatának, melyet a szabadságharcz alatt Vácznál küzdöttek végig a honvédek és mely olyan sok áldozatot követelt. A harcban elesett honvédek emlékét a váci *hétkapolnánál* díszes emlékoszlop örökíti meg és az évforduló napján ennél az emlékoszlopnál tartják meg a váciaiak az ünnepet. Ez alkalommal is már korán reggel elmentek a váciaiak a honvédszoborhoz, ahol az idén *Gajary* polgármester mondott emlékbeszédet. Az emlékbeszéd elmondása előtt mise volt a hétkapolnai templomban. A kegyeletes ünnep a „Himnusz“ eléneklésével ért véget. (Magyar Hirlap, jul. 18.)

Honvédszobor H.-M.-Vásárhelyen. Mintegy 12 évvel ezelőtt 500 frtot gyűjtöttek a h.-m.-vásárhelyiek egy városukban felállítandó honvédszoborra s az összeget takarékpénztárba helyezték el. A betéti könyvnek azonban nyoma veszett. Mint tudósítónk írja, most Ábray Károly volt polgármester a könyvecskét megtalálta s a városi tanácsnak átküldte. Így az emlékszóbor ügye tán már a milleneumot megelőzőleg megoldást nyer.

Az aradi utczai harcban elesett hősök sírja.

Az utczai harcban elesett névtelen hősök sírjának rendezését már a napokban befejezi a városi mérnöki hivatal. A sír parkirozásával s az emlékkal már elkészültek, csupán a rácsozat felállításán dolgoznak még. Az emléktáblára az ó-temetőben nyugvó honvéd-főhadnagy nevével is bevésik a névtelen bajtársak fölél. (Alföld jul. 19.)

Petőfi-emlék. Ebben az ügyben e hó 9-én Bethlen Gábor gróf keresdi várkastélyában értekezlet volt, melyen konstatáltatott, hogy még csak 15000 frt gyűlt egybe s mert a milleniumra felakarják állítani az emléket, szükséges a sürgős további gyűjtés. Elhatározták, hogy szeptemberben Segesváron gyűlés lesz, a melyen jelentést tesznek az alapvagyon állásáról, véglegesen megállapítják az emlék helyét (a javaslat a segesvári várpiacot ajánlja), az összes teendőket a végrehajtó-bizottságra ruházzák át és megadják neki a jogot, hogy a szükséghez képest kiegészíthesse magát. Azt is tervezik, hogy a csatatéren elesettek sírját körülkerítik és emlékkövel jelölik meg.

tette. E közleményre az ország különböző részéből érkeztek szerkesztőségünkhöz levelek bajtársainktól az ismeretlen honvédek életben létét vagy halálát illetőleg. E leveleket, miután a „Történelmi Lapok“-ban tér szüke miatt közölhetők nem voltak, a bajtársak tájékoztatására közzétettük a Kolozsvárt megjelenő „Ellenzék“ című politikai napilapban s közzététel után átadtuk a honvédegyelet által kiküldött igazoló-bizottságnak, mely azokat a jul. 22-én tartott közgyűlés elé terjesztette. Szolgáljon ez tudásul a t. levélíróknak, szíves értesítéseik átvételére és elintézésére nézve. Az ismeretlen bajtársak közzététele nagyon praktikusnak bizonyult. Hasonló eljárás a hazai többi honvédegyeletnek is figyelmébe ajánlatik.

A budai honvédszobor leleplezésén jelen voltak, mint utólag azt igazolták s nevük kimaradt a névsorból a következőknek: id. Nagy Lajos 1848—49. honv. tizedes Csetnekről, a gömörmezei honvédegyeletből. Fiával a nagyrócezi keresk. iskola tanárával jelent meg. Együttal a muzeum részére beküldötte a III. oszt. vasúti menetjegyre az igazolványt is, melyet csak részben használhatott s melynek használatához sok szegény honvédek sok keserű emléke fűződik.

A zentai honvédegyelet névjegyzéke eltévedt. Ismét beküldötték a következő jelen voltak neveit: Szekfü György honv. hadnagy, nyug. főjegyző, elnök. Arvay Lajos honv. őrmester, tanító, egyl. alelnök. Lebók Ferencz tizedes, nyug. tanító, egyl. pénztáros. Zsarkó József tüzemester, városi tisztv., egyl. ellenőr. Bánai János, őrmester, korsós iparos. Tóth-Abonyi Antal tizedes, földműves, Biliczki Menyhért k. h., földműves, Bene Imre k. h. adóbecslő, Forgács Antal, k. h., hídvámbérlő, Kisgubik Ferencz k. h., földműves, Kovács Ferencz napszámos, Lukács János k. h., földműves, Poócs István k. h., napszámos. Spekla Dávid k. h., napszámos. Vály Gábor, Prikidanevits István és Novaszell György kiküldöttek a felutazhatásban akadályozva lettek.

Köszönet. A kolozsvári Orsz. ereklye-Muzeum igazgatósága halás köszönetét nyilvánítja Haragos József egyetemi műszerész úrnak, a muzeum helyiségében a házi villanyos jelző beállításáért és saját anyagából történt felszereléséért. Kolozsvár, 1893. jun 24. A muzeum igazgatósága.

A kiadóhivatal vezetése. Értesítjük lapunk összes barátait, hogy a kiadóhivatal vezetése, a lap alapításával és a kezdet nehézségeivel járó úttörő munka után, az ideiglenes és koronkint változott igazgatás alól **állandó és rendszeres** vezetés alá jutott. Az átmenettel kapcsolatosan a jelen és jövő számnál netán felmerülő kisebb zavar vagy tévedésért előre is elnézést kérve, kérjük lapunk barátait, szíveskedjenek minden késedelemről, závarról vagy hiányról a kiadóhivatalt értesíteni, s az a felszólalásokat haladéktalanul orvosolni fogja. Elmaradt számok reklamálasát kérjük 14 napon belül tenni. Együttal értesítjük előfizetőinket arról is, hogy a lap könyveinek átvételével kapcsolatosan minden előfizető részére a teljesített fizetésekéről és a netáni hátralékokról számlakönyvi kivonatot küld a kiadóhivatal és pedig a kolozsvári t. előfizetőknek a jelen számmal egyidejűleg, a távolabb lakóknak pedig aug. hó folyamán. Kéretnek lapunk t. barátai arra, hogy a mint kézhez veszik az értesítéseket, szíveskedjenek a netáni hátralékokat kiegyenlíteni, hogy a lap kiállításí költségeinek fedezésénél fennakadás ne merüljön fel, mert az előfizetési díj a szegényebb bajtársak

kedveért mérsékelt összegre tétett, s az kizárólag a lap nyomdai kiállítására és szétküldésére fordítatik.

Kiváló tisztelettel
a kiadó-hivatal.

Adományok a kolozsv. orsz. tört. ereklye-múz.-nak.

(Folytatás.)

Rácz Lajos kereskedő Kolozsvárról 2 drb. 10 frtos; 3 drb. 5 frtos; 1 drb. 30 pkros és 1 drb. 15 pkros Kossuth-bankót

Deák Lóránt Kolozsvárról 1 drb. 1 frtos Kossuth bankót.

Spaller Károly 1848—49. honvéd őrzető a 11-ik zászlóaljban Kolozsvárról. 1. Honvéd igazolási jegyét. 2. A magyar nemzet függetlenségi nyilatkozatát 1849. ápr. 14-ről. 3. Petőfi „Nemzeti Dalának egy példányát, nyomtatva Kolozsvárt.“ 4. V. Ferdinánd proklamációját „A magyar koronám országainak földmivelő lakosságához“ intézve. Olmützöl, 1849. november 7-én. 5. A „Honvéd“ című Kolozsvárt megjelent lap 1849. évi 190-ik számát. 6. 2 drb. 5 frtos Kossuth-bankót. 7. Arczképét.

Gazsi József ny. tanár Kolozsvárról 1. „Az 1848-ik évi erdélyi országgyűlésen megerősített törvényczikk“, Magyarország és Erdély egygyé alakulásáról 2 nyomtatott ívre terjedő füzetét. 2. „Nyilatkozat Európa népeihez“, kelt Bpest, 1849. június 28. Aláírva Kossuth Lajos és Szemere Bertalan. Nyomatott. Kolozsvárt. 4. A Kolozsvári Közlöny 106-ik számának melléklapját, melyben az 1848-dik erdélyi országgyűlés által hozott törvényczikkek vannak kiadva. 5. Egy emléklapot mely Szebennek Bem tábornok által való bevételét jelenti. 6. Bem tábornok egy arczképét. 7. Áldor Imre „Arany furulya“ munkáját, mely dalok és elbeszéléseket tartalmaz az 1848—49-ki szabadhágharcz idejéből. 8. Egy allegorikus képét az olasz légióban küzdött magyar lovasságnak. Továbbá 1849. utáni időkből több érdekes nyomtatványt és 2 képet.

Székelly Lajos ny. p. ü. titkár 1848—49-ben az erdélyi 3 fontos ütagnél tüzemester Márm.-Szigetről arczképét és életleírását (248. sz. a.)

Springer Mózes 1848—49-iki önkéntes a kolozsvári szabad lovas csapatban arczképét, Fogarasról.

Szendáry Miklós kir. közjegyző 1848—49. honvéd-őrmester a 75-ik zászlóaljnál Sz.-Somlyóról arczképét. Továbbá Dénes László 48—49. őrmester trombitásnak a Dobozi önkéntes lovasoknál — arczképét.

Nádudvari Dr. György Albert kórházi főorvos, kir. tanácsos 1848—49-iki honvéd-tüzemester Bécsből arczképét.

Zambelly Lajos 1848—49. honvédezedestől Nagytényből becses ereklyét vettünk. U. i. egy babérkoszorut, melyet 1849. márczius 30-án a gyöngyösi lelkes hölgyek adták át neki, midőn dandára élén a városba bevonult. A koszoru nemzeti színű selyem szalaggal van átkötte.

Harmancsok György Soóvárról 1 „Hurbán“-féle tót proklamatiót szláv nyelven. Továbbá egy Hentzi által 1849. május 21-én reggel 4 órakor írt passus kéziratának hasonmását.

Ambrus József plebános Kis-Oroszról Ruszesák Antal 1848—49. tüzér-százados arczképét, ki mint beczkői plebános-helyettes báró Mednyánszky Caesárnak Görgei tábori főpapjának nevelője volt.

Huszt János és neje Kerkes Zsuzsanna Kolozsvárról. A „Honvéd“ című lap 1849. évi 32-ik számát, 2 drb 10 frtost 2 drb 30 pkros és 3 drb 15 pkros bankót s egy drb 6 kros ezüstpénzt 1849-ből.

„(Folytatjuk.)

Az 1848-49-iki hírlapok.

(Hiányzó és felesleges példányok hirdetése.)

A kolozsvári orsz. ereklye-muzeumban a szabadságharcai időben megjelent hírlapok rendezés alá vétettek. Az egyes lapok hiányzó számainak kiegészítésére fölkerjük az érdeklődő közönséget, hogy ez által muzeumunk teljes évfolyamok birtokába juthasson s a nagy napok emlékeif ez úton is megőrizhesse az utókor számára. Muzeumunk a kiegészítést, mint adományt hálával fogadja, és esetleg az egyes beküldött számokért készségesen megküldi a duplumok bármelyik számát, avagy kívánatra kabinet nagyságu vagy ennél nagyobb történelmi képeket.

„Közlöny“ 1848. évfolyamából hiányzik: a 176. 177. 179.

Duplum: 16. 17. 18. 24. 26-tól 45-ig, 47-től 90-ig, 91. 93. 95-től 109-ig, 11-től 115-ig, 116. 119. 143. 144. 159. 160. 163. 167. 170. 171. 178. 180. 182. 185. 190-tól 192-ig, 194-től 202-ig.

„Közlöny“ 1849. évfolyamából hiányzik: a 13. 146. 147. 149. 151. 153. 156. 159. 161-től a lap megszűntéig.

Duplum: 11. 15. 41-től 45-ig, 47. 49-től 57-ig, 59. 60. 62. 63. 65. 66. 68-tól 76-ig, 80. 81. 83. 84. 88. 89. 90. 92-től 96-ig, 98. 99. 103-tól 108-ig, 111-től 116-ig, 118-tól 123-ig, 126-tól 139-ig, 143.

„Alföldi Hírlap“ 1849. évfolyamából hiányzik: 1-től—9-ig, 12. 14. 16. 17. 18. 19. 21. 22. 25. 26. 29. 30. 31. 32-től 36-ig, 37-től—39-ig, 42. 47-től—50-ig, 51-től 54-ig, 65. 66. a lap megszűntéig. Duplum: 41. 43. 62. 60. 44. 64.

„Ellenőr“ 1848. évfolyamából: 5 33-tól 44-ig, 45-től 52-ig, 54-től 59-ig, 61 63-tól a lap megszűnt.

Duplum: 2. 32. 33. 45.

„Erdélyi Híradó“ 1848. évfolyamából: 1—337-ig, 338-tól 345-ig, 347-től végig hiányzik.

„Esti Lapok“ 1849. évfolyamából: 4. 6. 10. 32. 41. 67. 72. 74. sz. kívül mind.

„Életképek“ 1848. évfolyam 21. 22. számon kívül mind hiányzik.

„Gemeinnützige Blätter“ 1848. évfolyam 27-ik számon kívül mind hiányzik.

„Honvéd“ 1849. évfolyamából hiányzik: 1. 162. 180. 183. 197. 198. 199-től végig.

Duplum: 2-től 12-ig, 13-tól 150-ig, 151. 152. 153. 172. 173. 174. 184. 190.

„Hadi Lapok“ (megjelenve Csik-Szeredában) 7. számon kívül a többiek hiányoznak.

„Jelenkor“ 1848. évfolyamából hiányzik: 4—46-ig, 50—71-ig, 75-től végig hiányzik.

„Jövő“ 1848-ik évfolyamból: 1. 5—11-ig, 13—19-ig, 21—25-ig, 26-tól végig.

„Kossuth hírlapja“ 1848-ik évfolyamából hiányzik: a 9. 10. 11. 15. 16. 17. 21. 22. 23. 25. 26. 27. 28. 30. 31. 32. 34-tól a 79-ig, 81. 82. 86-tól 120-ig, 122. 124. 125. 128. 129. 131. 133. 135. 137. 140. 141. Duplum: 120. 127. 132. 142. 147.

„Kolozsvári Lap“ 1849. évf. 1. 2. 5. 9. 7. 8. 9. 10. 11. 12 és 13.

„Kolozsvári Híradó“ 1848. évfolyamából:

1. 2. 3. 7. 11. 12. 18. 21. 28. 30. 31—35-ig, 36—54-ig, 56—77-ig, 79-től végig hiányzik.

„Komáromi Értesítő“ 1849. év folyamából hiányzik: 1-től 40-ig, 40-től végig. Datum 3.

„Komáromi Lapok“ 1849. évf. 1. 2. 3. 4-től 12-ig, 13. 14. 15. 16. 18-tól végig hiányzik.

„Kronstädter Zeitung“ 1849. évfolyamából hiányzik: 1—5-ig; 19. 26. 29. 30. 31—40-ig, 45. 46. 49—66-ig, 68 tól a lap megszűntéig.

„Közársasági Lapok“ 1848 évf.: 3-tól végig.

„Március tizenötödike“ 1848. évfolyamból hiányzik: 1—40-ig, 41. 89. 93—196-ig, 198. 200. 201. 203. 206. 207. 209. 210. 215. 218. 219. 221. 226. 231. 233. 237. 240. 244. 246.

Duplum: 58. 63. 72. 81. 225. 233.

„Március tizenötödike“ 1849. évfolyamból: 1—44-ig, 46—58-ig, 60—67-ig, 68—81-ig, 82. 83. 86-tól végig

„Munkások Ujsága“ 1848. évf. ből a 21-ik számon kívül mind hiányzik.

„Népbarátja“ 1848. évf egészen hiányzik. — 1849. évf. 1. 7. 11. 12. 13. 15-től végig hiányzik.

„Nép Elem“ 1848. évfolyamából: 2-től végig hiányzik.

„Nemzeti“ (politikai hírlap) 1848. évfolyamból hiányzik: 1-től—48-ig 57. 58. 62. 79. 80. 81. 83. 85. 87. 88.

90. 92. 119. 120. 130. 132-től a lap megszűntéig.

„Pesti Hírlap“ 1848. évfolyamából: 1. 3. 10. 12. 16. 27. 33. 55. 56. 57. 62. 63. 64. 68. 69. 75. 77. 84. 82. 86. 92. 96. 171-ig. 177. 181. 190. 194-ig, 196. 197. 198. 200-tól 208-ig, 210. 211-től 217-ig 218-tól 228-ig, 229 tól 248-ig, 249. 251—272-ig, 1849. év 274-től 310-ig, 312-től 329-ig, 331. 333-tól végig. Duplum: 22. 34. 37-től 46-ig, 66. 95. 184.

„Respublica“ 1849. évf. hiányzik 2. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 16. 17-től a lap megszűntéig.

„Szabadság“ 1849. évfolyamából a 12. számtól mind hiányzik. Datum 9. 12.

„Társalkodó“ 1848. évfolyamból: 1. szám: 3-tól—15-ig, 17—23-ig, 27-től a lap megszűntéig.

„Der Siebenbürger Bote“ 1848. évfolyamából: 1—3-ig, 5—13-ig, 18—82-ig, 83. 84. 85. 86. 88. 89. 132. 133. 138 tól végig. Duplum: 135.

„Der Siebenbürger Bote“ 1849. évfolyamból: 2—6-ig, 7—15-ig, 16. 17. 20. 21. 28. 29. 32—38-ig, 40. 41. 44. 46. 47. 50—55-ig, 58—61-ig, 63. 67—87-ig, 88—95-ig, 100. 111. 117. 130. 137—139-ig, 141—153-ig, 161. 165—167-ig, 175—180-ig, 181-től végig hiányzik Duplum: 22. 28. 31. 108. 116. 118. 125. 134. 162.

„Siebenbürger Wochenblatt“ 1849. évfolyam a 22. számon kívül mind hiányzik.

„Transilvania“ 1848. évfolyamából: 1—70-ig, 73. 82. 83. 84. 85. 92. 93. 95. 97. 98. 99.

101-től végig hiányzik.